

REGELE SFÂNT AL FRANȚEI: LUDOVIC AL IX-LEA (1226–1270)

Pavel COCÂRLĂ

Saint King of France: Louis IX (1226–1270)

Summary

In the article is analyzed briefly the life and the activity of the French King Louis the 9th, whose reign had important consequences for the further history of France. Especially due to the continuation of the unification of the country, and improvement of the legislative and administrative systems, and foundation of the Parliament. In the article is emphasized the fact that he was a true christian, this is why he organised and got involved in two crusades. The goals of these crusades was to release the Holy Sepulchre and to spread Christianity in the muslim world. Purposes which were proven to be impossible to achieve.

Keywords: *truce, campaign, chapel, knight, canonization, ceremony, christian, crusade, muslim, nobility, reforms, revolts, adviser, vassal.*

Începând cu formarea Regatului Francilor (sec. VI) și până la Revoluția Franceză din 1789, în istoria acestei țări s-au perindat un șir de regi, a căror domnie a lăsat o anumită amprentă asupra istoriei regatului. Dintre monarhii care s-au perindat la cârma Franței în Evul Mediu, un loc aparte îi aparține lui Ludovic al IX-lea cel Sfânt (1226–1270) (supranumit așa pentru că era un apărător activ al Bisericii, un creștin evlavios până în măduva oaselor), cunoscut publicului de cititori în special pentru organizarea și participarea la Cruciada a VII-a (1248–1250/1254) și Cruciada a VIII-a (1270).

În Evul Mediu se considera că regele îl reprezintă pe Dumnezeu și că el conducea țara în numele lui Hristos. *Christus rex* era un *rex gloriae*, a cărui împărăție nu se găsește în această lume (Dicționar 2002, 644). Creștinii credeau că după miruire regele devenea sfânt și că doar după aceea el beneficia din plin de prestigiul său religios. Tot din aceste considerente imaginea tradițională de vindecător a lui Hristos a susținut credința într-un rege taumaturg (Dicționar 2002, 645). Considerați taumaturgi, regii Franței și ai Angliei vindecau bolnavii de adenită tuberculoasă (scrofulle)¹ numai prin simpla atingere cu degetele.

Regii Franței au exercitat „din mila lui Dumnezeu” această putere, până la domnia lui Ludovic al XVI-lea (1774–1792). Mii de bolnavi din cele mai îndepărtate colțuri ale regatului se îmbulzeau pentru a fi atinși și vindecați de regele Franței

---

¹ Scrofulle – formă particulară a tuberculozei caracterizată prin alterarea pielii și a mucoasei, prin umflături ganglionare supurând.

(Mousnier 2000, 67). Analizând natura sacră și puterea taumaturgică a regilor din secolul al XII-lea, clericul englez de origine franceză – Pierre de Blois, trăgea următoarea concluzie: „Regele este sfânt; el este Hristosul Domnului, nu degeaba a primit taina ungerii...” (Mousnier 2000, 67).

Monarhii epocii medievale își asumau uneori numele regilor Vechiului Testament. Cel mai des utilizat nume era cel al lui David. Astfel, Carol cel Mare (768–814), mai era numit un nou David, iar Ludovic al IX-lea cel Sfânt – un nou Iosua (Dicționar 2002, 645). Se considera că regele medieval moștenește o dublă imagine: cea de rege și cea de mare preot.

Însă în scara ierarhică a societății medievale regele se afla pe o treaptă inferioară împăratului și papei de la Roma: un rege nu putea deveni împărat dacă nu era încoronat de papa. El putea deveni conductor al regatului doar după ritualul ungerii și al încoronării.

În viziunea lui Jacques Le Goff, regele Evului Mediu poate fi analizat în ceea ce privește religia sub diferite aspecte. Cunoscutul istoric francez scria că „Trebuie să se facă distincția între regele *sacru*, ale cărui persoană și funcție sunt de natură supranaturală, regele – *preot* sau *regele cleric*, care ar ocupa, evident, un loc de frunte în ierarhia bisericească, regele *taumaturg*, înfăptuind miracole fără a fi realmente un sfânt, și în sfârșit, regele *sfânt*, fie că e vorba de un rege proclamat astfel de *vox populi* și recunoscut ca atare de Biserică, fie că e vorba despre un rege canonizat în mod oficial de aceasta din urmă” (Dicționar 2002, 649).

Regii din Evul Mediu erau considerați capii ierarhiei feudale. Regele nu putea fi vasalul nimănui. Calitatea lor de suzerani supremi le dădea numeroase mijloace pentru a-și întări puterea și de a o putea transmite prin ereditate. Din aceste considerent, în Franța moștenirea tronului s-a făcut doar pe linie masculină, ceea ce a evitat trecerea regatului sub o domnie străină în cazul în care fiica moștenitoare s-ar fi căsătorit cu un principe străin. Tronul regal era transmis fiului mai mare, iar principii și principesele de sânge au trebuit să se mulțumească, încă din secolul al XII-lea, cu apanaje².

La creșterea influenței regelui în Franța (sec. XII–XIII) a contribuit și renașterea dreptului roman, care atribuia regilor toate puterile împăraților romani. Astfel, juristul francez Philippe de Beaumanoir (mort la 7 ianuarie 1296) scria între anii 1280 și 1283 următoarele: „Regele este suveran asupra tuturor seniorilor”; „numai el poate să emită ordonanțe”; „Justiția laică îi aparține în întregime”; „el poate opri un război privat”, „are în grijă bisericile”; „asentimentul său este necesar pentru a transforma un oraș într-o comună” (Mousnier 2000, 68).

Ludovic al IX-lea era comunicabil, de statură înaltă, simpatic, vesel și ascuțit la minte. El era un om simplu și nu iubea eticheta oficială de la curte; el cheltuia sume mari de bani pentru procurarea cailor și câinilor.

Acest rege al Franței a fost un creștin adevărat. Credința lui Ludovic al IX-lea se manifesta, în primul rând, în iubirea lui Dumnezeu și a lui Iisus Hristos, iar baza ei o constituia credința și învățătura Bisericii. De altfel, în Evul Mediu majoritatea absolută

---

² Apanaj (fr. apanage, din latina târzie *appano* – a asigura / a aproviziona cu pâine). Apanajul era o parte din moștenire acordată de regele Franței unuia dintre fiii săi mai mici. Apanajul era un ansamblu de fiefuri, de domenii și de drepturi care puteau să cuprindă un principat omogen.

a populației era creștină: dacă un locuitor al satului sau al orașului nu frecventa sistematic biserica, sau dacă hulea religia creștină, el era considerat eretic, dat pe mâna inchiziției și ars pe rug. După cum sublinia Jacques Le Goff, „În această societate dominată, pătrunsă de religie până în cele mai intime țesuturi, evident că modelul era definit prin religie și, înainte de toate, prin cea mai înaltă expresie a științei religioase, teologia” (Le Goff 1999, 7). „Cel puțin – scria același autor – până în secolul al XIII-lea și chiar până la sfârșitul perioadei pe care o avem în vedere (până în sec. XV, *n.n.*), nu întâlnim în texte decât un număr infim de negatori ai existenței lui Dumnezeu” (Le Goff 1999, 7).

Că Ludovic al IX-lea era un om deosebit de religios aflăm din opera amplă a cronicarului de la curtea regală – Jean de Joinville, care era în același timp și unul dintre cei mai buni prieteni ai regelui. Iată ce a scris acest cronicar despre împărțirea justiției de către Ludovic cel Sfânt:

„Acest bărbat sfânt îl iubea pe Dumnezeu din toată inima și îl urma în toate treburile sale și aceasta s-a manifestat prin faptul că, așa cum Dumnezeu a murit din dragoste pentru poporul său, așa și el și-a pus de câteva ori viața în pericol din dragoste pentru poporul său...”

Deseori vara, după liturghie, mergea în pădurea de la Vincennes, se așeza la rădăcina unui stejar și ne punea să ne așezăm în jurul lui. Toți cei care aveau vreo pricină veneau la el să-i vorbească, fără să fie împiedicați de vreun străjer sau de altcineva. Și el îi întreba: „Este oare aici vrăjmașul acestui om?”. Vrăjmașii se ridicau. „Tăceți, – spunea regele, – vom rezolva pricinile voastre rând pe rând”.

„L-am văzut de multe ori vara ducându-se la audiență în grădina din Paris. Era îmbrăcat în rochie de camelotă, deasupra purta un pieptar de lână și umărare din mătase neagră; pe cap nu avea scufie.

Păru-i era bine pieptănat și acoperit cu o pălărie din puf de lebedă. El poruncea să se aștearnă covoare pe pământ pentru ca noi să ne putem așeza în jurul lui: tot poporul care avea nevoie de rege stătea de jur-împrejur. Și el rezolva pricinile în același fel, întocmai ca în pădurea de la Vincennes despre care am mai spus” (Cocârlă 2003, 284-285).

Ludovic al IX-lea se manifestă ca un om credincios și în textul intitulat „Învățătura regelui către fiu”, care conține recomandări alcătuite de rege pentru prințul moștenitor ca testament de stat. Iată câteva puncte din acest text:

1. Dragul meu fiu, primul lucru pe care te învăț: să se umple inima ta de dragoste pentru Dumnezeu; fără aceasta nimeni nu te poate mântui.

[...]

9. Supraveghează, ca în jurul tău toți să fie oameni buni, clerici sau mireni, și intră în vorbă mai des cu ei, evită societatea celor răi.

10. Ascultă cu plăcere predica pentru popor și pentru sine și fii sârguincios la rugăciune și iertare.

[...]

12. Să nu îndrăznească nimeni în prezența ta să pronunțe cuvinte de ispită și păcat, dar și singur nu bârfi în spatele altuia în dauna lui.

13. Nu suferi ca în prezența ta să se spună vorbe necuviincioase despre Dumnezeu sau sfinți și să rămână fără răsplata imediată.

[...]

18. Depune toată stăruința ca sub conducerea ta să trăiască în pace și adevăr oamenii tăi și supușii tăi, în aceeași măsură călugării și toți oamenii Bisericii.

[...]

23. Războaiele și neînțelegerile, atât ale tale, cât și ale supușilor tăi, potolește-le cât mai repede...”

24. Străduite-te să dispui de prevot³ și baili⁴ buni și interesează-te mai des despre ei și despre cei din palatul tău, cum se poartă ei” (Cocârlă 2003, 285-286).

Unele informații suplimentare despre Ludovic IX aflăm din cronica lui Salimbene – călugăr italian din ordinul franciscanilor.

„Acest rege, – a scris Salimbene, – era subțirel și zvelt, uscățiv și înalt, avea fața de înger și milostiv la înfățișare. El mergea spre biserică nu în haina regală somptuoasă, ci în haină de pelerin cu traista și toiagul la gât, care se înălța frumos pe umerii regelui. În timpul procesiunii regele nu era pe cal: el mergea pe jos. Pe rege îl însoțeau frații săi drepți – trei comiți, dintre care primul se numea Robert, iar ultimul era Carol. Ei mergeau smeriți după el” (Грацианский 1938, 26).

În 1248 Ludovic al IX-lea a venit în orașul Sens, unde în iunie a aceluiași an a avut loc adunarea capitulului⁵ ordinului franciscanilor, la care regele Franței a făcut un apel la cruciadă. Persoanele care îl cunoșteau mai îndeaproape pe Ludovic al IX-lea știau că regelui îi place să mănânce știucă. Unul dintre călugări a decis să-i facă o surpriză regelui. După cum scrie Salimbene, „la ieșirea lui Ludovic IX din biserică paracliserul bisericii i-a oferit regelui în dar o știucă mare în apă dintr-o covată de molid, în care se spală și se scaldă copiii când sunt încă în leagăn. Atât de scumpă și prețioasă este știuca în Franța!”. Din cronica lui Salimbene mai aflăm că în aceeași zi regele a stat la masă împreună cu frații săi (Грацианский 1938, 27).

Ludovic cel Sfânt era fiul regelui Ludovic al VIII-lea (1223–1226) și al Blancăi de Castilia. El s-a născut la 25 aprilie 1214 în localitatea Poissy, la 30 kilometri de Paris. Viitorul rege prefera să fie numit Ludovic de Poissy. După moartea lui Ludovic al VIII-lea (8 noiembrie 1226), având doar vârsta de 12 ani, acest copil a fost sacrat rege (29 noiembrie 1226), adică la douăzeci și una de zile după moartea tatălui său, cu numele de Ludovic al IX-lea.

Această ceremonie deosebit de importantă în viața unui rege din Evul Mediu a avut loc cu unele deosebiri comparativ cu încoronarea predecesorilor săi. Una dintre deosebiri a fost încoronarea rapidă cauzată de teama ca nu cumva în regat să apară

---

³ Prevot (din fr. *prévot*, din lat. *prepositus* – supraveghetor. Agent, slujbaș regal care exercita puterea administrativ-judiciară în distretele Franței medievale.

⁴ Baile (din lat. *bajulus* – mesager). Persoană care mai întâi era un mesager, apoi administrator (înregistrat cu funcții judecătorești) al unui district de pe domeniul regal sau seniorial în regiunile de nord ale Franței (sec. XII-XIII).

⁵ Organ al conducerii colegiale în mănăstirile și ordinele călugărești în Biserica Catolică.

un vacuum politic, ceea ce putea genera un haos, o reluare a luptei pentru putere între baronii regatului.

O altă deosebire constă în aceea că la vârsta de 12 ani Ludovic n-a fost ridicat oficial la rangul de cavaler, deși, conform tradiției, monarhul regatului francez trebuia să fie în primul rând un rege-cavaler.

Ultima deosebire substanțială a încoronării lui Ludovic al IX-lea a fost lipsa la această ceremonie a elitei nobiliare atât a celei bisericesti, cât și a celei laice. De altfel, arhiepiscopii și reprezentanții marii nobilimi au fost invitați de către Blanca de Castilia să participe la încoronarea care, conform tradiției, avea loc la Reims, deoarece prezența lor ar fi dat ceremoniei un aspect mai fastuos. Cronicarii englezi au afirmat că o bună parte dintre seniorii invitați la ceremonie i-au cerut Blancăi de Castilia să elibereze deținuții din cetatea Luvr-ului (printre care comitele de Flandra și comitele Gotfrid de Bouillon, deținuți în cetate după bătălia de la Bouviné (1214). Se consideră că refuzul Blancăi de Castilia de a le satisface cerințele seniorilor ar fi fost una dintre cauzele lipsei unei părți a baronilor la această ceremonie (JLe Гофф 2001, 78-79).

Tentativele antiregale. Folosindu-se de faptul că regele era minor, împotriva lui s-au ridicat marii feudali din Bretagne, Flandra și Champagne, sperând să-și restabilească pozițiile lor de odinioară în regat. Dar speranțele lor au fost spulberate de mama regentă – Blanca de Castilia (o femeie îndrăzneță), care îndată după moartea soțului a luat cârmuirea regatului în mâinile ei, fiind ajutată de cardinalul Roman de Saint Agelieu și de trei episcopi. Blanca de Castilia avea dreptul să cârmuiască în numele tânărului rege, deoarece ea a fost desemnată ca regentă de muribundul Ludovic al VIII-lea (Favier 2000, 165).

Tendința consolidării poziției regelui nu era pe placul marii nobilimi, care a început o campanie de defăimare a lui Ludovic al IX-lea. Reprezentanții marii nobilimi afirmau că regele e un adolescent, iar mama lui este o străină, care nu are în Franța nici rude, nici prieteni. În 1227, adunați la Corbeil, aceștia au hotărât să-l prindă pe rege doar pentru a-l despărți de mamă-sa și de sfetnicii ei, să-l transforme pe rege în ostaticul lor și să conducă țara în numele lui. În acest timp regele se întorcea cu mamă-sa din orașul Vendôme spre Paris prin Orléans. Dar lângă localitatea Montlhéry calea spre Paris a lui Ludovic al IX-lea a fost blocată de către nobili. Dar tânărul rege, care avea doar 13 ani, nu s-a pierdut cu firea. După cum scrie Jean de Joinville, aflându-se la Montlhéry, regele i-ar fi spus prietenului său că „nici el și nici mama sa nu vor reveni la Paris până când parizienii nu vor trimite după ei oameni înarmați”. După aceasta, dacă e să credem lui Jean de Joinville⁶ (JLe Гофф 2001, 364-366), drumul de la Montlhéry până la Paris era împânzit de oameni înarmați și neînarmați care i-au asigurat regelui revenirea la Paris (JLe Гофф 2001, 82-84).

În 1228, în al doilea an al domniei lui Ludovic al IX-lea, nobilii s-au răsculat din nou împotriva regelui. Dar susținut de vasalii săi, regele a întreprins în 1230 două campanii împotriva nobililor din vestul Franței și una în partea de est a regatului. Acestea au fost primele campanii militare conduse de tânărul rege (JLe Гофф 2001, 84).

---

⁶ Cercetătorii care au analizat detaliat Cronica lui Jean de Joinville *Histoire de Saint Louis* au ajuns la concluzia că critica acestuia este cea mai aproape de adevăr.

Mai târziu, în 1241, Hugues de Lusignan a antrenat într-o nouă revoltă antiregală baronii din regiunile din sudul și vestul Franței. Însă în anul următor (1242) Ludovic al IX-lea a pus capăt rapid acestei revolte.

Ludovic al IX-lea a primit o educație aleasă⁷ (Jle Γοφφ 2001, 392), ceea ce se datorează în primul rând mamei sale, deoarece, după tradițiile medievale, mama își educa copilul până la vârsta adolescenței, iar apoi băiatul însușea arta militară. Conform tradiției, începând cu perioada Carolingiană (sec. VIII), viitorul rege trebuia să fie un om cărturar și bine educat din punct de vedere moral și religios, gata să apere Biserica și să se conducă de sfaturile ei. În opera „Policraticus” (1159), englezul Ioann de Salisbury scria că „Regele necărturar e ca și un măgar încoronat” (Jle Γοφφ 200, 30).

Blanca de Castilia a avut grijă ca fiul ei să fie în primul rând un om religios. Ea îi amintea frecvent fiului să nu separe slujirea către Dumnezeu de cârmuirea regatului. Blanca de Castilia considera că supunerea și ascultarea față de Dumnezeu și interesul față de regat e una și aceeași datorie (Jle Γοφφ 200, 537). De aceea nu-i întâmplător faptul că, în timpul domniei lui Ludovic al IX-lea, papa Grigore al IX-lea (1227–1241) a instituit în 1233 inchiziția, iar Ludovic al IX-lea a fost primul rege al Franței care a căznit ereticii condamnați de această instituție (Jle Γοφφ 200, 49). De altfel, deși Ludovic al IX-lea purta titlul de rege, atât până la majorat, cât și după, Regatul Franței a fost condus, de fapt, de Blanca de Castilia până la moartea ei (1252).

Pe parcursul vieții sale, Ludovic al IX-lea a rămas un creștin devotat cu trup și suflet Bisericii. El participa zilnic la slujbele din biserică și manifesta un interes sporit pentru ceremoniile religioase. Afară de aceasta, Ludovic al IX-lea prefera să cumpere diferite obiecte legate direct sau indirect de viața lui Iisus Hristos. În 1238 Ludovic al IX-lea a cumpărat o coroană de spini despre care se credea că „...fusesse purtată de Iisus pe cruce” și care fusesse furată din Constantinopolul bizantin de către oștenii care au participat la cruciada a patra (1202–1204, cruciadă finalizată cu jefuirea capitalei Imperiului Bizantin) și vândută mai apoi de conducătorul sărăcit al Imperiului Latin Romania (Asbridge 2011, 404). Folosindu-se de faptul că împărații de la Constantinopol aveau nevoie de bani, Ludovic al IX-lea a continuat să cumpere de la aceștia obiectele considerate sfinte și legate de chinurile lui Hristos. În 1241 Ludovic al IX-lea a cumpărat o bucată mare de lemn considerată că era din Crucea Adevărată, Sfântul – burete – de mare (pe care se spune cum că călăii îi aduceau lui Hristos răstignit pe cruce oțet în loc de apă) și vârful sulii cu care (conform tradiției), Longhin, i-a străpuns lui Hristos coastele.

Deoarece capela Sfântului Nicolai de lângă palatul regal era prea modestă pentru comorile procurate de rege, din inițiativa lui Ludovic al IX-lea, în 1242 a început construcția unei noi capele magnifice în centrul Parisului, care urma să adăpostească relicvele Patimilor lui Hristos. Astfel, a luat naștere Capela Sfântă – o capodoperă impunătoare a stilului gotic⁸. Sfințirea festivă a acestei construcții a avut loc la

---

⁷ Cronicarul Guillaume de Saint-Pathus scria că regele era obișnuit să se adreseze cu toți la *Dumnea-voastră*, chiar și cu slugile sale.

⁸ Numele arhitectului principal și al ajutorilor lui nu se cunoaște.

26 aprilie 1248, cu două luni înainte de plecarea lui Ludovic al IX-lea în cruciada a VII-a (1248–1250/ 1254).

Frații și sora lui Ludovic al IX-lea. La începutul domniei, Ludovic al IX-lea avea trei frați: primul – *Robert*, născut în 1216, care a fost omorât în Egipt în timpul luptei pentru Mansurah (1250); al doilea – *Alphons*, născut în 1220, mort în Italia în timp ce se întorcea din Cruciada din Tunis (1271), și fratele al treilea – *Carol*, născut în 1226 / 1227, care a devenit în 1265 rege al Neapolitaniei și Siciliei. El a murit în 1285, după ce în 1282 a pierdut Sicilia în urma răscoalei anti-franceze cunoscută în istorie sub denumirea de „Vecerniile siciliene” (История 1970, 192-1930).

Ludovic al IX-lea a avut o singură soră – *Isabella*, născută în 1223. Conform tradiției, la căsătorie, fetele regelui primeau nu pământ, ci o anumită sumă de bani (apanaj). Deși *Isabella* a fost cerută în căsătorie de unii fii de monarhi, ea nu dorea să se căsătorească, iar Ludovic al IX-lea n-o silea să facă acest pas important în viața ei.

Ca și Ludovic al IX-lea, *Isabella* a primit o educație religioasă aleasă. La rugămintea ei, Ludovic al IX-lea a construit în localitatea Lonchone o mănăstire pentru femei, finisată în 1259. În 1263 *Isabella* a plecat la această mănăstire în care a și murit (1269) înainte de cea de a doua cruciadă organizată de fratele ei (Ле Гофф 2001, 550).

Ludovic al IX-lea considera că, în calitate de uns al lui Dumnezeu, el trebuie să fie în primul rând un luptător pentru adevăr și pacificator. El credea că regele are câteva funcții de bază, și anume:

Prima funcție a regelui trebuia să fie, în viziunea lui, cea de arbitru principal în instanța judecătorească. De altfel, papa de la Roma Bonifaciu al VIII-lea (1294–1303) îl aprecia pe regele Franței ca pe un bun judecător, ca pe un rege care îi asculta pe oamenii simpli și, în primul rând, pe cei săraci și pe orfani. Regele Franței dădea indicații instanțelor judiciare ca acestea să le facă dreptate celor implicați într-un proces. Imitând pe Dumnezeu, Ludovic al IX-lea manifesta uneori milostivire față de unii acuzați. Se spune că regele Franței era, în general, un judecător corect, care aplica pedepsele după merite.

În același timp, Ludovic al IX-lea era foarte sever cu blasfematorii, mai ales cu cei care îl huleau pe Dumnezeu. Se spune că, aflându-se în Cezareea, Ludovic al IX-lea a poruncit să fie legat de stâlpul infamiei un blasfemator aurar (Ле Гофф 2001, 485-487).

A doua funcție importantă a regelui era, în viziunea lui Ludovic al IX-lea, de a menține pacea în țară. El era împotriva războaielor, pentru că acestea erau, în viziunea lui, o sursă de neadevăr și de păcate. De aceea Ludovic al IX-lea se străduia să nu admită izbucnirea războiului în regatul său. El îi sfătuia pe fiii săi să nu poarte războaie nici cu o țară a creștinilor, iar dacă se vor isca conflicte cu cineva, să caute mijloace pașnice de rezolvare a acestora. În același timp, regele Franței considera că a purta război cu „necredincioșii” nu-i păcat. De aceea Ludovic al IX-lea era de părere că reluarea și continuarea cruciadelor nu poate fi condamnată (Ле Гофф 2001, 488-491).

A treia funcție (care nu este conturată clar de către cronicarii vremii) era, după părerea lui Ludovic al IX-lea, ca regele să aibă grijă de producerea bunurilor materiale în regatul său. Se spune că, în timpul încoronării, Ludovic al IX-lea îl ruga pe Dumnezeu să-i dea regatului Franței abundență, înflorire și progres în țară.

Sub aspect politic, domnia lui Ludovic al IX-lea cel Sfânt este apreciată în linii majore în istoriografia franceză ca o perioadă a decăderii influenței principilor teritoriale și a intensificării procesului de lichidare a fărâmișării feudale, început încă în primele decenii ale sec. al XIII-lea (Favier 2000, 165-173).

Una dintre cele mai complicate probleme politice care trebuia rezolvată de către Ludovic al IX-lea era restabilirea relațiilor de bună vecinătate cu regele Angliei Henric al III-lea (1216–1272). Deoarece Henric al III-lea a fost lipsit de Filip al II-lea August (1180–1223), bunelul lui Ludovic al VIII-lea, de o bună parte a posesiunilor funciare în partea de sud-vest a Franței, regele Angliei tindea să recapete măcar o parte a acestor posesiuni.

Reprezentantul lui Henric al III-lea pe continent era fratele lui, Richard de Cornwall. În aprilie 1227, între Henric al III-lea și Ludovic al IX-lea a fost încheiat primul armistițiu, iar mai apoi, Henric al III-lea a cerut ca între cele două părți să fie încheiat al doilea armistițiu oficial, ceea ce s-a și făcut în luna mai a aceluiași an. Aceasta a fost una dintre primele victorii ale lui Ludovic al IX-lea în tendința de a menține posesiunile regale ale Franței. Definitiv însă acest subiect al relațiilor anglo-franceze a fost rezolvat prin tratatul de la Paris semnat la 28 mai 1258, tratat care pune capăt unui secol de conflicte: Henric al III-lea renunța definitiv la partea cea mai importantă a moștenirii plantagenete, păstra Guyenne, o parte din Quercy, Périgord, Limouzin și Saintonge și depunea, pentru toate aceste regiuni, omagiul lui Ludovic al IX-lea (Favier 2000, 168).

Sub aspect economic, secolul al XIII-lea se caracterizează în istoria Franței prin formarea și dezvoltarea intensă a orașelor (care susțineau forțele cointeresate în centralizarea puterii de stat), a agriculturii și a comerțului. Încă la sfârșitul secolului al XII-lea, drumurile, piețele și trecătorile erau apărate de regi, duci, comiți etc. Toate acestea au condus la schimbarea situației economice și politice din țară. Analizând evoluția economică a regatului francez în timpul domniei lui Ludovic cel Sfânt, cunoscutul istoric francez Jean Favier apreciază perioada domniei lui Ludovic al IX-lea ca „vârsta de aur” a economiei medievale a regatului (Favier 2000, 202-206).

Tot în timpul domniei lui Ludovic al IX-lea apar universitățile, se răspândește limba latină (limba de comunicare internațională în Evul Mediu), are loc formarea limbii naționale. Reprezentanții administrației regale au început a scrie în limba franceză, iar Ludovic al IX-lea a fost primul rege al Franței care vorbea în limba poporului (Larousse 2006, 306-310).

Pe lângă laudele aduse lui Ludovic al IX-lea pentru prosperarea Franței, Jean de Joinville, care l-a cunoscut mult timp îndeaproape pe rege, a descris în opera sa și unele neajunsuri ale monarhului.

Unul dintre acestea era, în opinia lui Jean de Joinville, faptul că regele nu cunoștea în detalii manierele de comportare a unui monarh și că din această cauză uneori nu respecta comportamentul de care trebuia să se conducă un monarh, un om cu o purtare ireproșabilă.

În rândul al doilea, Jean de Joinville considera că în timpul campaniei militare un rege trebuie să fie mai cumpătat, mai reținut, să nu ia decizii pripite. Cronicarul a dezaprobat riscul manifestat de rege atunci când cruciații au ajuns în Egipt: în timpul

debarcării Ludovic al IX-lea s-a aruncat dintr-o dată în apă (fără să fie apărat de cineva) și cum numai a văzut sarazinii (arabii) a pornit în grabă spre ei în apa care-i ajungea până la piept.

În rândul al treilea, Jean de Joinville a dezaprobat manifestarea peste măsură a suferinței și tristeții lui Ludovic al IX-lea când acesta a aflat că i-a decedat mama. Jean de Joinville sublinia că în toate lucrurile trebuie să fie o măsură pe care s-o respecte și regele.

Al patrulea neajuns al regelui era, în viziunea cronicarului, comportamentul uneori peste măsură de aspru cu cei pe care trebuia să-i pedepsească. În același timp, Jean de Joinville nu uită să menționeze că cruzimea regelui se manifesta mai ales față de cei care îl huleau pe Dumnezeu (Же Гофф 2001, 374-376).

Ludovic al IX-lea și muzica. Nu se cunoaște cu certitudine dacă Ludovic al IX-lea a iubit muzica. Se știe însă că în fiecare zi regele le cerea capelanilor și clericilor să-i cânte messa. Capela regală, pe care Ludovic al IX-lea a transformat-o în instituție, îl înconjură cu cântece bisericești chiar și în timpul călătoriilor. Pe de altă parte, regele era indiferent față de cântecele laice și nu iubea să le asculte atunci când acestea erau cântate în prezența lui (Же Гофф 2001, 433).

Ludovic al IX-lea și cartea. Se cunoaște că Ludovic al IX-lea iubea în special cărțile religioase. Sub impresia bibliotecii din lumea musulmană, el a fondat, după cruciada a VII-a, o bibliotecă a cărților religioase, în special – a Părinților Bisericii. După ce citea o carte, el o dădea s-o citească apropiaților săi de la curte, considerând că aceștia au nevoie de o educație creștină serioasă.

Ludovic al IX-lea și vânătoarea. În mod tradițional, începând cu Clovis (465/466–511) și terminând cu domnia lui Ludovic al XVI-lea (1774–1792), regii Franței se ocupau cu vânătoarea. Unul dintre regii activi în acest sens a fost Filip al II-lea August (1180–1223), care dorea să transforme pădurea de la Vincennes într-un teren prielnic pentru vânat. Spre deosebire de alți monarhi, Ludovic al IX-lea nu prefera să se ocupe cu vânătoarea.

Conflictul cu episcopul din orașul Boves. Una dintre problemele apărute la începutul domniei lui Ludovic al IX-lea a fost conflictul cu episcopii din regat în problema jurisdicției, problemă în care Ludovic al IX-lea s-a manifestat ca stăpân al regatului Franței. De rând cu puterea bisericească și duhovnicească, pe care episcopii deseori o împărțeau cu regele, ei mai dispuneau și de putere laică și judecătorească, – putere pe care ei și-o închipuiau ca o continuare a funcției episcopale.

În anul 1230, între Ludovic al IX-lea și arhiepiscopii de Rouen și Reims existau divergențe referitor la problema jurisdicției, dar cel mai răsunător a fost conflictul regelui cu episcopul de Boves, Milon de Nanteile, ales în această funcție în 1217. În timpul unei întâlniri a reginei – mame și Ludovic al IX-lea cu Milon de Nanteile, episcopul i-a cerut regelui să nu se mai ocupe cu lucrul care, în viziunea lui, nu se referea la jurisdicția regală, ci la jurisdicția episcopală. Regele i-a răspuns episcopului că se va ocupa personal de acest lucru în orașul Boves, și a mai adăugat: „O să vedeți, ce o să fac eu”. După ce a pronunțat aceste cuvinte, Ludovic al IX-lea a întreprins următoarele măsuri: a arestat o parte a locuitorilor pe care la început i-a închis în piețele

cu acoperiș, pe care le-a transformat în închisori, dispunând mai apoi să fie construite închisori noi. Apoi 15 case care aparțineau locuitorilor ce s-au făcut de rușine au fost demolate în mod festiv. În plus, regele ar fi dispus ca 1500 de locuitori ai orașului să fie mutați cu traiul la Paris.

Regele s-a aflat în acest oraș timp de 4 zile. Conform unui acord încheiat anterior între regele Filip al II-lea August (1180–1223) și episcopul de Boves, ultimul îi plătea regelui 100 de livre pariziene. Sub pretext că această vizită era extraordinară, Ludovic al IX-lea a cerut de la episcop 800 de livre, dar acesta l-a rugat pe rege să amâne termenul de plată. Drept răspuns, Ludovic al IX-lea l-a lipsit îndată pe episcop de putere laică, adică de sursele de venituri. Apelul după ajutor al episcopului de Boves către alți episcopi și către papa de la Roma n-a dat niciun rezultat. După acest conflict, judecata regală a devenit treptat superioară judecării episcopale. În anii '40 ai secolului al XIII-lea, prioritatea judecării regale asupra judecării episcopale nici nu se mai punea în discuție (Ле Гофф 2001, 95-97).

Căsătoria lui Ludovic al IX-lea. Conform tradiției, regii din Franța se căsătoreau când erau considerați maturi. Anul în care Ludovic al IX-lea a fost recunoscut matur nu se cunoaște cu exactitate: unii cercetători sunt de părere că regele s-a căsătorit în anul 1234, când a împlinit 20 de ani; alții – că regele Franței s-a căsătorit în anul 1235, când Ludovic al IX-lea a împlinit 21 de ani⁹. În 1233 Ludovic avea deja 19 ani, dar nu era nici cel puțin logodit. Printre persoanele din anturajul regelui au început să apară bârfeli. Se admite că Blanca de Castilia cârmuia cu iscusință regatul și că ea ar fi hotărât să prelungească perioada tutelei asupra fiului. Ea se străduia să amâne încheierea unei căsătorii a fiului, temându-se ca acest eveniment să nu slăbească influența ei asupra regelui și să limiteze participarea ei la conducerea regatului.

Pe de altă parte, atât regina-mamă, cât și sfetnicii de la curtea regală, trebuiau să țină cont de faptul că căsătoria unui rege era un lucru foarte serios. Regelui trebuia să i se aleagă o soție care ar fi provenit din rândurile marii nobilimi (ceea ce ar fi adus un beneficiu politic regalității) și, ceea ce era deosebit de important, ca viitoarea regină să nască copii, mai ales băieți.

Se spune că căsătoria lui Ludovic al IX-lea a fost încheiată la dorința acestuia. În calitatea de soție a regelui fost aleasă Margareta de Provence – fiica lui Raimund Berengarie al V-lea, comite de Provence. Margareta avea 13/14 ani (Ле Гофф 2001, 104). Căsătoria a avut loc la 27 mai 1234. A doua zi după nuntă, la 28 mai 1234, tânăra soție a fost încoronată. Ea i-a adus coroanei franceze pământurile din valea Rhonei (Mathieu-Rosay 1987, 135). Soția lui Ludovic al IX-lea era o femeie credincioasă și bine educată.

Primul copil Margareta l-a născut în 1240. În perioada de la 1240 până la 1260, regina a născut 11 copii de ambele sexe, raportul dintre genuri fiind aproximativ egal: 6 băieți și 5 fete (Ле Гофф 2001, 555-556). Trei copii ai lui Ludovic al IX-lea și ai Margaretei au fost născuți între anii 1250 și 1253 pe pământul sfânt, când Margareta l-a însoțit pe Ludovic al IX-lea în cruciada a șaptea (Favier 2000, 175). Ea a decedat în 1295.

---

⁹ Vârsta maturității regilor din Franța a fost stabilită în 1375 de către regele Carol al V-lea (1364–1380).

Ludovic al IX-lea și mongolii. În secolul al XIII-lea, haniii Hoardei de Aur au întreprins campanii de jaf în Rusia (pe care au impus-o la tribut), au invadat Ungaria și partea de sud a Poloniei, iar în 1241 au ajuns la Cracovia și în suburbiile Vienei. În urma acestor invazii, lumea creștină, inclusiv Franța (unde mongolii erau numiți *tartari*), a fost cuprinsă de groază. Se spune că într-o discuție cu mamă-sa în 1241, Ludovic al IX-lea i-ar fi spus Blancăi de Castilia (cu referință la invaziile *tărtarilor* asupra lumii creștine) că „...ori noi respingem năvala lor, ori de se va întâmpla să fim învinși, vom trece la Dumnezeu ca niște creștini adevărați sau martiri” (Jle Гофф 2001, 663).

Dorind să stabilească legături cu Marele Han, în 1245 papa Inocențiu al IV-lea (1243–1254), iar apoi în 1249 și în 1252 Ludovic al IX-lea, au trimis soli cu misiuni apostolice și militare. Marele Han era rugat să cunoască mai bine credința creștină, pentru ca mai apoi să se convertească. Papa și Ludovic al IX-lea sperau să încheie cu Marele Han o alianță, ale cărei forțe militare urmau să atace pe două fronturi islamul și Orientul Mijlociu (Larousse 2006, 311).

Dar demersurile întreprinse de Inocențiu al IV-lea și regele Franței nu au dat niciun rezultat (Заборов 1980, 284). Hanul mongolilor nu numai că nu avea de gând să se creștineze; el a cerut chiar ca Ludovic al IX-lea să i se supună. Ulterior, în timpul aflării în Orient, Ludovic al IX-lea a abandonat iluzia posibilității convertirii musulmanilor la creștinism.

Pregătirea Cruciadei a VII-a (1248–1250/1254). La 23 august 1244¹⁰, sultanul Egiptului Al-Salih Eyyb Nadjim ad Din a recucerit Ierusalimul (Căzan 1990, 120). Orașul a fost devastat în întregime, iar cei care n-au reușit să se refugieze au fost în mare parte masacrați. La propunerea lui Inocențiu al IV-lea, în iunie–iulie 1245, la Lyon a fost convocat un conciliu la care s-a hotărât să fie pregătită o nouă cruciadă în Orient.

Ludovic al IX-lea concepea cruciada ca un act politic necesar pentru a încheia construcția monarhică a Franței. Afară de aceasta, începând cu regele Ludovic al VII-lea (1137–1180), toți Capetienii luptaseră în cruciadele împotriva sarazinilor sau albigenzilor (erezie din sudul Franței în sec. XII-XIII, *n.n.*). Ludovic al IX-lea nu putea să facă excepție: fiind o fire deosebit de evlavioasă, regele Franței nu avea niciun motiv să nu participe la cruciadă. Documentele vremii arată foarte clar că regele Franței s-a implicat energic în pregătirea pentru cruciada ulterioară (Asbridge 2011, 405).

Blanca de Castilia n-a susținut intenția fiului de a participa la cruciadă, deoarece în decembrie 1244 Ludovic al IX-lea s-a îmbolnăvit grav de febră și a căzut la pat. Situația regelui s-a agravat atât de mult, încât apropiații lui aveau frică ca regele să nu moară. Jean de Joinville scrie în opera sa următoarele: „Într-o zi, situația regelui s-a agravat într-atât, încât una dintre femeile care îngrijeau de el era gata să-i întindă pe față o prostire, spunând că regele e mort. O altă femeie, care stătea pe de altă parte a patului, o contrazicea, spunând că sufletul încă n-a zburat din corpul regelui. Cum numai a auzit de cearta acestor femei, Domnul nostru a săvârșit asupra lui o minune

---

¹⁰ Data cuceririi nu se cunoaște cu exactitate.

și i-a restituit în grabă sănătatea, doar înainte de aceasta el a pierdut darul vorbirii. Cum numai a început să vorbească, regele a cerut să i se dea crucea” (Je Гофѳ 2001, 124). Același cronicar a scris că „Cum numai regina-mamă a auzit că regele a vorbit, s-a bucurat foarte mult, dar când a aflat că Ludovic a devenit cruciat (fapt despre care i-a spus el singur), regina-mamă s-a întristat atât de mult, de parcă l-ar fi văzut mort” (Je Гофѳ 2001, 127).

De altfel, ideea organizării unei noi cruciade în Orient n-a fost primită cu entuziasm în Occident. Țărănimea abandonase demult mișcarea cruciată; chiar o bună parte dintre cavaleri au încetat de a mai participa în expedițiile istovitoare în Orient. Unii cavaleri refuzau să participe la cruciada propusă de papă la conciliul de la Lyon, deoarece considerau că nu se procedează corect atunci când sunt omorâți cei de o altă credință numai din cauza că sunt păgâni (Заборов 1980, 280). Baronii englezi, care au asistat la conciliul de la Lyon, au refuzat să participe în cruciadă sub pretext că curia papală primește anual din Anglia 60 000 de mărci (Заборов 1980, 277). Cruciada la care dorea să participe Ludovic al IX-lea n-a fost susținută nici de regele englez Henric al III-lea (1216–1272). Ceilalți regi ai Europei nu numai că nu l-au susținut pe Ludovic al IX-lea, ci dimpotrivă: împăratul Imperiului Romano-German, Frederic al II-lea Hohenstaufen (rege al Siciliei (1198–1250) și împărat al Imperiului Romano-German (1220–1250), care cunoștea intențiile lui Ludovic al IX-lea, l-a înștiințat pe sultanul Egiptului Al-Salih Eyyb Nadjim ad Din despre pregătirea unei cruciade de către Ludovic al IX-lea spre Egipt (Заборов 1980, 282). Fiind un adversar al papei, Frederic al II-lea a fost susținut de partida antipapală foarte numeroasă, mai ales în Italia. Sub influența acesteia, orașenii din localitatea Ratisbona au mers până acolo, încât au declarat un lucru nemaîntâlnit până atunci: că va fi pedepsit cu moartea oricine se va face cruciat (Căzan 1990, 121).

La conciliul de la Lyon, Inocențiu al IV-lea se plângea de lipsa de unitate dintre autoritatea laică și cea ecleziastică și se întreba neputincios: „Cum ar putea ea fi înlăturată când cele două jumătăți ale lui Dumnezeu – «Papalitatea și Imperiul» – se aflau într-o opoziție permanentă” (Căzan 1990, 123).

Nici trubadurii nu mai susțineau ideea cruciadelor. Ura acestora era îndreptată tot mai des asupra papei de la Roma, din vina căruia, considerau ei, cruciații ba se luptau cu creștinii pravoslavnici, ba își ridicau spada împotriva compatrioților, având în vedere lupta cu „ereticii” albigenzi din sudul Franței.

Într-o atare situație, papei îi venea greu să organizeze cruciada. La chemarea lui Inocențiu al IV-lea de participare la „Războiul Sfânt” au răspuns puțini seniori cu vasalii lor. În general, aceștia erau din Franța și parțial din Anglia. O parte a francezilor a participat la cruciada a VII-a sub presiunea lui Ludovic al IX-lea, conducătorul cruciadei. Pentru Ludovic al IX-lea, cruciada împotriva „necredincioșilor” era mai presus decât orice, întrucât ea încununa acțiunile unui rege creștin. El considera că moartea în lupta cu „necredincioșii” este o formă de moarte a martirului.

CRUCIADA a VII-a

Prima cruciada condusă de Ludovic al IX-lea a fost relativ mai bine organizată comparativ cu alte cruciade medievale spre Orient. Regele a închiriat 60 de corăbii din Genova și 20 din Marsilia. În plus, regele Franței a reușit să adune o sumă impunătoare de bani: chiar și autorii musulmani care au scris despre cruciada a VII-a au fost mirați de cantitatea monedelor de aur de care dispunea Ludovic al IX-lea.

Armata cruciaților s-a adunat în vara lui 1248. Ea număra aproape 25 000 de oameni, dintre care 2 500 erau cavaleri, și 7 sau 8 mii de cai (Favier 2000, 175). Navele disponibile s-au adunat la Aigues-Mortes – noul port al domeniului regal. Însoțit de soția sa Margareta de Provence, pe 25 august 1248 Ludovic al IX-lea a părăsit Aigues-Mortes (Favier 2000, 175).

Ludovic al IX-lea a navigat la bordul unui vas mare regal numit „Monjoie” sau „Dealul bucuriei” (Asbridge 2011, 407) – numele dat locului de unde pelerinii care se îndreptau spre Ierusalim vedeau pentru prima oară „Orașul Sfânt”. În noaptea de 17 spre 18 septembrie 1248, cruciații au ajuns în portul Limasol de pe insula Cipru, unde au fost nevoiți să se rețină până la 30 mai 1249 (Заборов 1980, 282).

Cruciada a VII-a a repetat direcția cruciadei a cincea (1217–1221). Scopul nemijlocit al cruciaților era cucerirea Egiptului, deoarece încă în timpul cruciadei a treia (1189–1192) cruciații au înțeles că cheia necesară pentru eliberarea Ierusalimului se află în Egipt.

La începutul lunii iunie 1249, flota cruciaților a ajuns în Egipt. La 5 iunie 1249, în ajunul debarcării pe litoral, cruciații au rostit rugăciuni. Tuturor li se ceruse să se spovedească pe parcursul nopții. Ludovic al IX-lea a luat parte la slujba religioasă, cum obișnuia în fiecare dimineață. În timpul debarcării în delta Nilului, Ludovic al IX-lea privea entuziasmat debarcarea, care se desfășura cu pierderi mici pentru cruciați. În ciuda împotrivirii legatului papal, Ludovic al IX-lea a sărit peste bord în apa care-i ajungea până la piept și a înaintat către țărm cu scutul atârnat de gât, cu coiful pe cap și cu lancea în mână, alăturându-se cruciaților săi de pe țărm. Dar regele a fost împiedicat să se arunce în luptă (Asbridge 2011, 409).

Folosindu-se de panica populației, la 6 iunie 1249 cruciații au pus stăpânire pe orașul Damietta, care a fost jefuit. Dar în iulie în armata lui Ludovic al IX-lea a început să se răspândească o epidemie. Regele s-a îmbolnăvit de scorbut și de o formă gravă a dizenteriei, așa încât, din cauza bolii, își pierdea seara deseori cunoștința.

Mai târziu, ajutați de un trădător, la 9 februarie 1250, cruciații au pus stăpânire pe cetatea Mansurah – unica victorie a lui Ludovic al IX-lea în calitate de rege-cavaler.

Peste câțva timp după ce cruciații cucerise cetatea, egiptenii au scufundat flota cruciaților care se afla lângă cetate, separând astfel cavalerii de Damietta, care era baza asigurării cu alimente. Pentru a nu muri de foame, cruciații au început să părăsească pe apă și pe uscat Mansurah. La 6 aprilie 1250 armata cruciaților, care se retrăgea din cetate, a fost înfrântă în bătălia de la Fraiscure. Mii de cavaleri și scutieri cruciați au nimerit în prizonierat. Aceeși soartă a avut-o și Ludovic al IX-lea și cei doi frați ai săi. La puțin timp după aceasta, cruciații prizonieri s-au îmbolnăvit de malarie, dizenterie și scorbut. Jean de Joinville scrie că boala l-a afectat grav și pe rege:

lui au început să-i cadă dinții. El era atât de slab încât pentru a-și satisface necesitățile vitale era dus pe targă (Заборов 1980, 286).

În aceste condiții regina Margareta, care conducea cu cruciații rămași pe corabie, a adunat 200 000 de livre – o sumă impunătoare pentru acel timp, și la 6 mai 1250 l-a eliberat pe rege din prizonierat. Pentru a elibera o parte dintre prizonieri, Ludovic al IX-lea a plătit o sumă mare de bani și a retrocedat Damietta (6 mai 1250). Cu acest eveniment încercarea lui Ludovic al IX-lea de a cuceri Egiptul a luat sfârșit.

Regele Franței a rămas timp de 4 ani în Palestina, cerând ajutor din Occident. Dar așteptările lui Ludovic al IX-lea au fost zadarnice. În aprilie 1254 regele Franței a părăsit Acra și a revenit în țară. El a luat această hotărâre în primăvara anului 1253, când a aflat despre moartea mamei sale (27 noiembrie 1252)¹¹.

În lunile în care Ludovic al IX-lea a fost prizonier al musulmanilor în Egipt, lângă el se afla doar un singur creștin – bucătarul lui. Deși era bolnav, Ludovic al IX-lea repeta rugăciunile creștine, urmărea slujba religioasă culcat în pat și participa la ea în măsura posibilităților. Cucernicia regelui francez i-a mirat atât de mult pe străjerii care îl păzeau, încât i-au restituit breviarul¹² găsit pe câmpul de luptă (Ле Гофф 2001, 426).

Ludovic al IX-lea considera că cruciații care au căzut în bătălia cu sarazinii au fost primiți de către Dumnezeu în rai. În timpul aflării pe „Pământul sfânt” din Orient în anii 1250 și 1254, regele Franței a mers să adune cadavrele creștinilor căzuți în lupta cu musulmanii lângă localitatea Sidon ca să-i înmormânteze, spunându-le creștinilor că ei sunt de acum în rai (Ле Гофф 2001, 663).

Întorcându-se în țară, Ludovic al IX-lea a îmbrăcat haine de doliu, fiind cuprins de o tristețe adâncă în legătură cu moartea fratelui mai mic Robert I D'Artois (mort la 9 februarie 1250 în timpul bătăliei de la Mansurah) și a mamei – Blancăi de Castilia.

După ce a revenit în Franța, Ludovic al IX-lea a fost preocupat de continuarea procesului de unificare a țării. În 1258, prin tratatul de la Corbeil, regele Aragonului a renunțat la pretențiile sale asupra regiunilor Provence și Laguiedoc, iar Ludovic al IX-lea a renunțat asupra acaparării regiunilor Roussillon și Barcelona (Mathieu-Rosay 1987, 136). În anul următor (1259), ducele Aevitaniei a renunțat la pretențiile sale asupra pământurilor franceze, cu excepția câtorva fiefuri, tot atât de importante ca și cele din centrul țării (Mathieu-Rosay 1987, 136).

REFORMELE LUI LUDOVIC al IX-lea

Scopurile reformelor. Atât regele Filip al II-lea August (1180–1233), cât și Ludovic al IX-lea cel Sfânt (1226–1270) au urmărit în politica internă câteva scopuri de bază printre care: unificarea sistemului monetar și a celui de administrare a domeniului, organizarea cârmuirii centrale în corespundere cu lărgirea teritoriilor regatului, lichidarea anarhiei feudale, slăbirea influenței marilor baroni din regat și, pe cât putea

¹¹ Ziua morții Blancăi de Castilia nu se cunoaște cu certitudine. În monografia consacrată lui Ludovic al IX-lea, Jac Le Goff scrie (în una și aceeași monografie, la pagina 163) că ea a decedat la 27 noiembrie 1252, iar la pagina 208 – că ea a decedat în decembrie 1252.

¹² Breviar – carte care cuprinde slujbele și rugăciunile pe care preoții și călugării catolici treguie să le facă sau să le rostească la anumite ore din zi.

fi posibil, preîntâmpinarea cauzelor anarhiei. Aceste scopuri au fost în mare măsură realizate grație reformelor întreprinse de Ludovic al IX-lea Sfântul în anii '60 ai secolului al XIII-lea.

Consolidarea puterii regale. La creșterea influenței puterii regale în Franța a contribuit în mare măsură aplicarea insistentă a principiilor romane ale dreptului public: în baza acestor legi regele Franței a devenit un monarh – suzeran. În scopul restabilirii ordinii publice, Ludovic al IX-lea a emis ordonanțe care se refereau la problemele de moralitate și etică, împotriva prostituției, blasfemiei, intenției rele, crimei, nelegiurii, abuzului de putere al agenților regali etc.

Pentru consolidarea puterii regale, Ludovic al IX-lea a hotărât să folosească și potențialul economic al orașelor. Începând cu anul 1260, comunelor din Franța de Nord (iar din 1262 – și celor din regiunea Ile-de-France) li s-a cerut ca în fiecare an să-și aleagă conciliile municipale și să prezinte regelui spre verificare modul de gestionare a banilor orașelor secției financiare a Curții din Paris. În așa mod, Ludovic al IX-lea și-a asigurat un control parțial asupra finanțelor orașelor, care au fost nevoite să dea spre sfârșitul domniei lui Ludovic al IX-lea contribuții bănești.

Reforma monetară. În scopul dezvoltării comerțului, Ludovic al IX-lea a realizat reforma monetară. În anii 1262 și 1265, Ludovic al IX-lea a emis monede regale cu o cantitate sporită de aur – (écu, écus), impunând circulația acestora în regat. Marii seniori, care aveau dreptul de a bate monede, și-au păstrat în continuare această prerogativă, iar cei care nu se bucurau de acest drept, puteau pune în circulație doar monedele regale. Deoarece acestea erau net superioare celor senioriale, monedele regale au devenit unice în întreaga țară.

Edictul împotriva duelurilor. În 1258 Ludovic al IX-lea a emis o ordonanță prin care în regat se interziceau duelurile și războaiele private. Ordonanța stabilea așa-zisele „40 de zile ale regelui”, în decursul cărora persoanele angajate într-un duel erau obligate să se adreseze în judecata regală. Astfel, judecata regală devenea instituția juridică supremă în stat. În plus, ordonanța sporea și veniturile vistieriei regale deoarece cei ce se adresau urmau să plătească o anumită taxă.

Perfecționarea sistemului administrativ. În timpul domniei lui Ludovic al IX-lea a avut loc perfecționarea de mai departe a organelor administrative centrale și de la periferii. Întreg aparatul de stat își avea reședința în palatul Cetății de la Paris, ceea ce sporea ponderea Parisului ca centru politic al regatului. Mai apoi din cadrul Curții regale s-au desprins succesiv trei subdiviziuni administrative: Consiliul Regal; Parlamentul și Camera de Conturi. Parlamentul din Paris, care a devenit judecătoria supremă a țării, a păstrat în același timp un șir de funcții administrative. În Consiliul Regal un rol deosebit de important au început să-l joace consilierii fără proveniență aristocratică – legiștii, care cunoșteau dreptul roman. Aceste transformări au consolidat substanțial puterea regală și au slăbit puterea principilor (Favier 2000, 181-187; История 1970а, 98-100).

În general, domnia lui Ludovic al IX-lea a marcat apogeul constituirii monarhiei feudale – formă de guvernământ care presupune folosirea tuturor avantajelor legăturilor de vasalitate și a resurselor financiare de care dispune regele pentru a le impune

voința sa tuturor nobililor din regat, transformarea monarhiei în instituție superioară cu prerogative nelimitate. Instalată chiar în palatul regal, curtea regală era în același timp instituția care decidea asupra hotărârilor judecătorești senioriale, cărora li se lăsau cazurile de furt, răniri, omucidere etc.

CRUCIADA a VIII-a

La mijlocul anilor '60 ai secolului al XIII-lea, sultan al Egiptului a devenit Beibars (1260–1277) – un conducător talentat, care a unit Egiptul și Siria. El a restabilit fortificațiile ruinate, a umplut depozitele cu armament și a creat o flotă puternică în Orient. În a doua jumătate a anilor '60, Beibars a cucerit Cezareea, Iaffa, Antiohia, Tripoli și Acra. După aceste cuceriri, cruciaților le-a rămas doar insula Cipru, cucerită de turcii otomani în 1571.

Slăbirea substanțială a influenței creștinilor în Orient l-a determinat pe papa Clement al V-lea (1265–1268) să lanseze în 1267 către monarhii Europei apelul de a organiza și a porni o nouă cruciadă în Orient. Însă la acest apel a răspuns doar Ludovic al IX-lea cel Sfânt, care a devenit conducătorul ei. În același an (1267) Ludovic al IX-lea a formulat un proiect al viitoarei cruciade, care n-a suscitât niciun entuziasm în lumea creștină (История 1970а, 98-100).

Convins că va reuși să restabilească influența Bisericii Creștine în Orient și fiind un om evlavios înconjurat de consilierii dominicani, la 25 martie 1267 Ludovic al IX-lea i-a informat pe baronii regatului în biserica Saint-Chapelle despre intenția sa de a pleca în cruciadă.

Jean de Joinville, care a trecut cu regele prin toate peripețiile din cruciada a VII-a, povestește că vestea aceasta a fost foarte neașteptată și neplăcută atât pentru baroni, cât și pentru persoanele din anturajul regelui, care știau că Ludovic al IX-lea, care avea 53 de ani, mai suferea încă de bolile căpătate în cruciada a VII-a.

La consiliul convocat de Ludovic al IX-lea în zilele de 12-13 iulie 1270 s-a hotărât că cruciații vor pleca mai întâi în Tunis. Legatul papei a acceptat această hotărâre, declarând că celor care vor pleca „împotriva regelui Tunisului” li se vor ierta toate păcatele ca și celor care ar pluti spre „Pământul Sfânt”. În una din cronicile vremii, alegerea acestei direcții este explicată prin faptul că „regele” Tunisului Ali-Mostansir dorea, chipurile, să se convertească la creștinism (Заборов 1980, 291-292).

Însă doritori de a pleca în cruciadă erau puțini. Din această cauză Ludovic al IX-lea s-a văzut nevoit să remunereze participanții la cruciadă în bani.

Împreună cu Ludovic al IX-lea jurământul de participare în cruciadă l-au dat trei feciori ai regelui, ginerele Thibaut de Navarra, comitele Thibaut de Champagne, Comitele de Flandra și alți câțiva nobili¹³. O bună parte a baronilor au refuzat să meargă în cruciadă. Sub pretextul că posesiunile sale au suferit mult în timpul cruciadei a VII-a, chiar și prietenul regelui – Jean de Joinville a refuzat să meargă la lupta cu musulmanii din Africa.

---

¹³ În monografia lui M. A. Zaborov, la pagina 289 este scris că la cruciadă a participat fratele regelui Robert d'Artois, ceea ce este o greșeală, iar la pagina 286 e scris corect că el a murit în bătălia de la Mansurah.

La începutul cruciadei, Ludovic al IX-lea conta mult pe ajutorul fratelui mezin Charles de Anjou deoarece în 1265 papa Clement al IV-lea (1265–1268) sancționase trecerea regatului neapolitan și a Provencei sub stăpânirea comitelui de Anjou. În schimb, Charles de Anjou a făgăduit că va deveni vasalul papei de la Roma. După ce și-a mărit substanțial posesiunile, Charles de Anjou spera să formeze un stat monarhic care ar fi inclus toate țările din bazinul Mării Mediterane, dar, după cum au demonstrat evenimentele ulterioare, acestea erau doar niște iluzii.

După ce s-a convins că nu avea ajutor din partea fratelui, în februarie 1268 Ludovic al IX-lea a decis să înceapă cruciada în mai 1270. Înainte de pornire în noua cruciadă, regele Franței a dus tratative cu conducătorii Veneției, Marsiliei și Genovei în vederea transportării cruciaților spre Tunis.

La 14 martie 1270, Ludovic a primit la Paris de la legatul papei toiagul și crucea, ceea ce însemna că papa binecuvântează cruciada. La 2 iulie 1270 flota cruciaților (în număr de 10 mii) a părăsit portul francez Aigues-Mortes. Mai apoi, flota a făcut escală la Cagliari, în Sardinia. Ajuns acolo, Ludovic al IX-lea i-a anunțat pe cruciați că vor merge mai întâi în Tunis, iar apoi în Orient. Pentru a potoli nemulțumirea cruciaților, acestora li s-a explicat cum că direcția spre Tunis era nu altceva decât doar o cale de ocolire în drumul spre Cairo și Ierusalim.

La 15 iulie 1270 corăbiile cruciaților în frunte cu regele s-au îndreptat spre Tunis, unde au ajuns la 18 iulie 1270. După ce au debarcat pe litoral fără a întâmpina rezistență, la 24 iulie cruciații au cucerit Cartagina. În aceeași zi Charles de Anjou, care prefera să mențină relații de bună vecinătate cu țările din Africa de Nord, a ajuns în Tunis cu un detașament de oșteni cu arbalete.

După cum era de așteptat, tratativele cu Ali-Mostansir au intrat în impas. Emirul nu avea de gând să se convertească la creștinism. În plus, după cucerirea Cartaginei relațiile dintre cruciați și musulmani s-au agravat. La scurt timp au început ciocniri violente între oștirile cruciaților și cele ale lui Ali-Mostansir ajutate de sultanul Egiptului Beibars. Situația cruciaților se agrava: musulmanii hărțuiau tabăra creștină, iar căldura africană devenea insuportabilă pentru cruciați. Deoarece apa din fântâni era infectată, în rândurile cruciaților a început o dizenterie. Apoi, la sfârșitul lunii iulie, printre cruciați s-a răspândit o epidemie (de ciumă sau de holeră – nu se cunoaște), care la 3 august l-a afectat și pe rege. Aproape în același timp, s-au îmbolnăvit 2 feciori ai lui: primul – Filip (unicul fiu care a supraviețuit și care a devenit urmașul lui la tron, supranumit cel Îndrăzneț, rege în anii 1270–1285), și al doilea – Jean de Nevers, care a decedat. Dintre rudele apropiate s-au mai îmbolnăvit și au decedat fiica Isabella și soțul ei regele de Navarra; Alphons de Poitiers și soția lui Janna, și alte rude ale lui.

Sfârșitul vieții lui Ludovic al IX-lea. Decesele rudelor și apropiaților săi din cauza epidemiei care bântuia în Tunis l-au întristat foarte mult pe Ludovic al IX-lea. În ultimele patru zile ale vieții sale regele n-a putut vorbi. Simțind că îl părăsesc puterile, Ludovic al IX-lea s-a împărțășit. Când apropiații săi săvârșeau ritualul Sfântului Maslu acompaniat de cântarea a 7 psalmi, Ludovic al IX-lea se străduia să cânte împreună cu ei. Se admite că odată cu manifestarea clară a semnelor de moarte, regele se gândea doar la proslăvirea credinței creștine și la viitorul ei. Înainte de deces Ludovic al IX-lea a recomandat insistent ambasadourilor greci să accepte unirea cu Biserica Romei.

Cu o zi înainte de moarte Ludovic al IX-lea ar fi spus: „Din dragoste pentru Dumnezeu o să ne străduim să propovăduim și să sădim credința catolică în Tunis...” (Jle Гофѳ 2001, 231). Apoi Ludovic al IX-lea s-a străduit din ultimele puteri să cheme sfinții pe care îi admira și, în special, pe Sfântul Dionisie, tutorele regatului său. Conform unei tradiții, în noaptea din ajunul morții, el a șoptit: „Noi vom intra în Ierusalim” (Jle Гофѳ 2001, 231). Ludovic al IX-lea a decedat la 25 august 1270 (Jle Гофѳ 2001, 230).

Regele e adus în țară. Deoarece Ludovic al IX-lea murise în țara „necredincioșilor”, corpul neînsuflețit al regelui trebuia păstrat și transportat în Franța. Întrucât tehnica îmbălsămării nu era cunoscută, corpul regelui urma să fie fiert într-un vas cu vin diluat cu apă până când carnea se va desprinde de oase, care urmau să fie păstrate ca cea mai prețioasă parte a corpului.

Între timp, Carol de Anjou a încercat să-i răpească tânărului nepot funcția de comandant. Dar tânărul rege (Filip al III-lea, 1270–1285) a ținut cont de povețele sfetnicilor tatălui și a luat puterea în mâinile sale (Jle Гофѳ 2001, 232). Deoarece transportarea trupului în Franța era o problemă grea, Carol de Anjou și nepotul său au ajuns la un compromis: ei au decis ca măruntaiele și carnea să fie date regelui sicilian – Carol de Anjou (care dorea să le înmormânteze în Sicilia), iar oasele (care puteau deveni relicve) – lui Filip al III-lea. Ele urmau să fie duse în necropola regală de la Saint-Denis. În ceea ce privește inima lui Ludovic al IX-lea, nu se cunoaște cu certitudine cui a revenit. Conform inscripției din secolul al XVII-lea de pe sicriul de la Saint-Denis, inima regelui se află acolo (Jle Гофѳ 2001, 233).

Înmormântarea lui Ludovic al IX-lea a avut loc la 22 mai 1271 la Saint-Denis, aproape după nouă luni de la moartea regelui. În anul 1272 papa Grigore al X-lea (1271–1276) a început a aduna informațiile despre Ludovic al IX-lea, pe care-l aprecia drept „cel mai autentic model de suveran pentru toți monarhii creștini” pentru a-l canoniza. După ce au fost adunate multiple mărturii despre „minunile” săvârșite în timpul vieții de Ludovic al IX-lea, acesta a fost canonizat la 25 august 1297 de către papa de la Roma Bonifaciu al VIII-lea (1294–1303), care peste câțiva ani a devenit cel mai mare dușman al regelui francez Filip al IV-lea cel Frumos (1285–1314) – nepotul lui Ludovic al IX-lea (Cocârlă 2007, 38-49). După sacrare, lui Ludovic al IX-lea i s-a adăugat epitetul de Sfânt.

În Franța, Sfântul Ludovic este conceput ca sfânt – ocrotitor și model al monarhiei. El este onorat ca un rege care a continuat tradițiile autentice ale cruciadelor în forma lor inițială.

În 1970, la Paris și la Roma a fost sărbătorită aniversarea de 700 de ani de la moartea lui Ludovic al IX-lea: au fost organizate conferințe științifice și concerte de comemorare, precum și expoziții ale relicvelor istorice. Ministerul Culturii din Franța a declarat anul 1970 „Anul lui Ludovic cel Sfânt”. Astfel, s-a făcut tot posibilul pentru a renaște în memoria generației de azi a francezilor chipul lui Ludovic al IX-lea, unul dintre marii regi ai Franței medievale.

BIBLIOGRAFIE:

- Asbridge 2011:** Thomas Asbridge. Cruciadele (Iași, 2011).
- Căzan 1990:** Florentina Căzan. Cruciadele (București, 1990).
- Cocârlă 2003:** Pavel Cocârlă, Istoria medievală universală, vol. I. (Chișinău, 2003).
- Cocârlă 2007:** Pavel Cocârlă. De la Colvis la Richelieu. Istoria Franței din cele mai vechi timpuri până la mijlocul secolului al XVII-lea, vol. 2 (Chișinău, 2007).
- Dicționar 2002:** Dicționar tematic al Evului Mediu Occidental (Iași, 2002).
- Favier 2000:** Jean Favier, Istoria Franței, vol. 2. Timpul principatelor (București, 2000).
- Le Goff 1999:** Jacques Le Goff, Omul medieval (Iași, 1999).
- Larousse 2006:** Larousse. Istoria universală, vol. II. De la Evul Mediu la Secolul Lumi-
nilor (București, 2006).
- Mathieu-Rosay 1987:** Jean Mathieu-Rosay. Ils ont gouverné La France (Marabout, 1987).
- Mousnier 2000:** Roland Mousnier, Monarhia absolută în Europa din secolul al V-lea
până în zilele noastre (București, 2000).
- Грацианский 1938:** Н.П. Грацианский, С.Д. Сказкин. Хрестоматия по истории
средних веков, том II, ч. I. (Москва, 1938).
- История 1970:** История Италии, том 1. (Москва, 1970).
- История 1970а:** История Франции, том 1. (Москва, 1970).
- Ле Гофф 2001:** Жак Ле Гофф. Людовик Святой (Москва, 2001).
- Заборов 1980:** М.А. Заборов. Крестоносцы на Востоке (Москва, 1980).